

reporting, interview, and review), to strengthen the voice and intonation of the presenter (more careful selection of employees with pleasant voices), acceleration of the speech rate of information, work on the timbre (colour) of the voice, etc., to reduce the number of similar analytical programs that position themselves as a «talk show», to introduce transfers for all population groups without exception, to use more actively interactive methods and techniques of work, to involve dramatic and directing techniques in the presentation of analytical information, to pay particular attention to the literacy of the presentation of news and analytical information, to avoid monologizing the ether, broadening the involvement of listeners to the production of the product.

Key words: *media product, quality, public broadcasting, radio channel, radio program.*

УДК 821.161.2-92(045)Вороний

М. В. Нікольченко, Т. М. Нікольченко

ПРОСВІТНИЦЬКА ВІЗІЯ ПУБЛІЦИСТИКИ МИКОЛИ ВОРОНОГО

У статті робиться спроба визначити місце Миколи Вороного у культурницькому процесі України початку ХХ сторіччя. М. Вороний – талановитий поет, літературний і театральний критик, упорядник альманахів, публіцист, актор, режисер, перекладач з інших літератур українською мовою. Поетична творчість митця привернула до себе увагу певної кількості критиків, однак його публіцистичний доробок ще чекає на свого дослідника. Проаналізована публіцистика письменника, визначається її роль у культурному процесі України.

Ключові слова: *українська література, Микола Вороний, поет, літературний критик, публіцист, українофіл, полеміст, перекладач.*

Перехідні періоди в розвитку національної культури, мистецтва є надзвичайно цікавими для дослідників, адже саме на зламі історичних епох відбувається перехрещення, взаємовплив і трансформація художніх концепцій різних поколінь. Таким в історії українського письменства був кінець ХІХ–початок ХХ століття. Завважимо, що доба помежів'я двох століть стала початком перетворень усіх сфер буття – від наукового знання до колективної поведінки, від релігійної діяльності до художнього сприйняття, від нової свідомості до власне життєвого укладу. «Гостра духовна криза, пережита романтизмом у Франції, Німеччині і, меншою мірою, іншими європейськими країнами, спричинила з'яву світогляду кінця позаминулого віку – «fin de siècle», найпоказовішою настановою якого був підкреслений індивідуалізм, космополітизм, витонченість, вишуканість форм та аристократична зневага до всього буденного» [17, с. 10]. У мистецтві був сформований новий стиль, що одержав назву модерн (від лат. modernus – новий, сучасний). Модерн – стиль синтетичний, своєрідна спроба узагальнення художніх традицій Заходу та Сходу, античності й Середньовіччя, класицизму і романтизму.

Українська література зламу віків розвивалася в жорстких умовах утисків і заборон рідного слова, була письменством територіально й політично роз'єднаної нації. Незважаючи на це, в ній з'являються нові напрями, художні течії, постають незнані досі образи, мотиви, теми, відбувається взаємодія жанрів, родів, стильових тенденцій, що посутньо змінює національне літературне тло: рівнобіжно культивуються реалізм і символізм, натуралізм і неоромантизм, експресіонізм та імпресіонізм. Саме в цей

період, як зазначав С. Єфремов, з'являється «...гурт молодих, свіжих сил, що прилучили свої голоси до голосів своїх попередників і спільними заходами давали в письменстві більш-менш усе те, чим живе й духом живиться освічене громадянство» [15, с. 572]. До їх числа належали В. Винниченко, Леся Українка, Ольга Кобилянська, М. Коцюбинський, Олександр Олесь, С. Черкасенко, О. Плющ, Г. Хоткевич, В. Стефаник, Марко Черемшина, М. Хвильовий, М. Вороний та інші. Відтак маємо всі підстави констатувати, що письменство такого короткого в часовому відношенні періоду було позначене пошуками нових підходів до художнього моделювання дійсності, осмислення сенсу людського буття, поступовим входженням української літератури в європейський мистецький контекст. Орієнтуючись на європейську письменницьку традицію, вітчизняні митці активно втручалися в суспільне життя, розробляли індивідуальні художні прийоми, тяжіли до досягнення неповторного у своїй складності внутрішнього світу, психології та моралі особистості, що трансформувалося в стильове й жанрове розмаїття літературного процесу рубежу ХІХ–ХХ століть. Характеризуючи цей процес, Павлина Дунай зазначала, «... що й українське письмо кінця ХІХ–початку ХХ ст. не стоїть осторонь магістральних художніх європейських шляхів. Його стан позначений двома основними тенденціями: народницька теорія, яка захищає побутописання й реалізм, і європейська, що оформиться згодом у модернізм. Відповідно, вони сприяли формуванню двох типів ідеології – європейства і народництва» [14, с. 107]. Означений період характеризується пошуками письменниками нових критеріїв у зображенні життя, наголошується на необхідності громадянського пафосу, яким повинні бути пронизані твори художньої літератури, їхнє тяжіння до філософського осмислення дійсності.

Серед письменників порубіжжя Микола Вороний посідає особіне місце. Як зазначає дослідник Г. Вервес, «він належав до того покоління української інтелігенції кінця ХІХ–першої третини ХХ ст., яке було підготовлене епохою Франка до створення нових національних і загальнолюдських культурних цінностей і якому в нашій свідомості судилося стати «білою плямою» [1, с. 6]. Слід погодитися з відомим дослідником творчості письменника: «Для того, щоб збагнути феномен М. Вороного, так само, як і цілої плеяди митців початку ХХ ст., потрібні зусилля чи не всіх гуманітарних наук, оскільки поет творив за умов активного як на той час суспільного (наявність різних політичних партій), наукового (діяльність наукового товариства ім. Шевченка), освітнього і культурного (боротьба за український університет у Львові, театр українських корифеїв, журналістика та ін.) життя» [1, с. 6].

Микола Вороний – складна, суперечлива і багатогранна постать в історії українського письменства початку ХХ століття. Він був поетом, перекладачем, режисером, актором, театральним критиком та істориком українського театру, журналістом, організатором видавничої справи, мистецтвознавцем – своєрідною і непересічною особистістю в українському культурному просторі. В історію українського літературного процесу М. Вороний увійшов як один із засновників українського модернізму зі своїм маніфестом-відозвою, у якій він закликає письменників створити «русско-український альманах, який би змістом і виглядом бодай почасти міг наблизитись до новіших течій та напрямків в сучасних літературах європейських» [13, с. 472].

Розкриття творчого портрету Миколи Вороного-модерніста передбачає переосмислення питання відродження української культури кінця ХІХ–початку ХХ століття, що розвивалась під впливом різноманітних західноєвропейських напрямів та течій. Активна хвиля національного відродження мала помітні наслідки і в літературі. Новий модерністський період збагатив українське мистецтво слова, надав йому нової

змістовності, помітно оновив форму втілення авторського задуму. Розвиток вітчизняної літератури початку ХХ століття був суголосним західноєвропейському, а поява модернізму – оригінальним і неповторним явищем в усій світовій літературі.

Творчість М. Вороного різноаспектно розглядалась і на початку ХХ століття (журнали «Літературно-науковий вісник», «Книгар», «Червоний шлях»), і наприкінці ХХ-го (талановиті розвідки Г. Вервеса, О. Білецького, Тамари Гундорової). На вагомість постаті поета в літературному процесі вказує Г. Вервес у праці «Поет повертається на батьківщину»: «Він був талановитим поетом і критиком, істориком і діячем українського театру, глибоким знавцем світової драматургії, перекладачем, актором і журналістом» [2, с. 5]; він став для сучасників незаперечним авторитетом, «еталоном» європеїзму, «найвидатнішим майстром поетичної мови» [2, с. 16], визнаним майстром метричної форми. Соломія Павличко, аналізуючи пошуки М. Вороного в галузі реалізації теми твору, наголошує на «естетизмі» його творчості [18, с.87].

Із різних точок зору інтерпретувалась творчість письменника: науковці намагались проаналізувати автобіографічні мотиви лірики, компаративні, урбаністичні, патріотичні; простежували західноєвропейський вплив, роль і традиції світового модернізму. Серед філологічних статей, опублікованих у спеціалізованих журналах, виокремлюється сучасний погляд Т. Яценко [21] на методику викладання творчості М. Вороного у школі. Тому можна твердити, що і постать самого поета, і його творчий доробок привертають увагу багатьох науковців, розвідки яких є досить неоднозначними та суперечливими. Літературні та естетичні складові поетового світогляду тісно переплетені і доводять високу духовність і культуру письменника, митця з універсальними поглядами на мистецтво. Оскільки аналізу його поетичного доробку присвячена певна кількість наукових досліджень, у цій статті ми звернемо увагу на публіцистику, «яка відзначається вдумливістю і глибиною аналізу» [1, с. 15]. Публіцистика присвячена обговоренню суттєвих соціальних питань, тісно пов'язана з поточною пресою, літературою; вона ставить на меті безпосередній вплив на читача, на формування його естетичних смаків. Як зазначає М. Попович, «перші кроки новітньої української естетики ХХ століття, що її традиціоналісти визначили як декадентство або модернізм, були пов'язані з прагненням зберегти чи завоювати україномовній літературі читача» [19, с. 505].

Публіцистика Миколи Вороного є знаковим внеском у традицію формування української культурницької думки. Серед публіцистичних творів, вміщених у виданні, здійсненому Тамарою Гундоровою [11] зустрічаємо наступні: «Данило Тянячкевич», «З споминок про М. Костомарова», «З півночі. Твори Павла Граба», «Вісті з Росії», «Пантелеймон Куліш», «Михайло Грушевський. Історія України», «Пам'яті В. Белінського», «Політичний хамелеон», «Михайло Комаров».

Про Данила Тянячкевича чи не вперше зустрічаємо згадку у С. Єфремова [15, с. 458]: «...він писав під псевдонімом Грицько Будеволя («Письмо до громад», 1863 р.), зумів знайти шлях до молодих сердець і послужити заснуванню перших національних організацій у Галичині». М. Вороний у своїй статті, що була опублікована в журналі «Зоря» у 1895 році, подає біографію громадського діяча, який ще з часів навчання в гімназії намагався долучитись до духовної спадщини українського народу через усну народну творчість, через українську літературу, яка була створена на ґрунті багатющого фольклору. Письменник М. Вороний звертає увагу на цікаву деталь у діяльності Тянячкевича: все, що він чув від випадкових людей чи то письменників, він старанно записував і поширював серед своїх слухачів. Але така робота була неплідною, тому він звернувся до книготорговця Михайла Димета [11, с. 674] із проханням

купувати і поширювати твори українських письменників у вигляді невеликих книжок, які були доступними для простого люду. Далі М. Вороний простежує становлення гуртка молодих літераторів навколо часопису «Вечорниці»: «Це були Володимир Шашкевич, Климкович, Заревич, Л. Лукашевич і Горбаль» [5, с. 537]. Федьковича, який незабаром приєднався до гурту «патріотів-народовців», М. Вороний називає «буковинським кобзарем». Діяльність Данила Танякевича митець розглядає у зв'язку зі становленням руху народних просвітницьких громад, з участю його у журналах «Вечорниці», «Мета», «Нива», «Правда». Власне з цього невеличкого нарису М. Вороного ми дізнаємося про журнальні публікації Д. Танякевича [5, с. 538], які видані й окремими книжками. Коротка біографія Д. Танякевича вміщена у Вікіпедії [20], де зазначається, що він поєднував обов'язки католицького священика з великою громадською, журналістською діяльністю, зокрема пропагував у Галичині твори Т. Шевченка, під час церковних місій проповідував ідеї тверезого способу життя, закликав до подорожей рідним краєм. Михайло Возняк назвав Танякевича «батьком галицького народства» [20]. У публіцистичному нарисі М. Вороного постать Танякевича розкрита у всій повноті його діяльності заради просвіти населення Галичини. Вороний зазначає, що особливо Танякевича хвилювали питання об'єднання України: «В національним взгляді стояв він завжди за нерозривну зв'язь і за самостійність цілої України» [5, с. 538].

У статті «З споминок про М. Костомарова» М. Вороний захищає від несправедливої критики свого однодумця М. Костомарова з боку тих сучасників, які намагаються применшити значення діяльності Миколи Івановича. Із першого ж речення свого твору М. Вороний постає перед нами як досвідчений, емоційний полеміст. Так, лише в одному, досить ємкому реченні, він вмістив значну кількість інформації, яка відразу ж дає ключ до подальшої розмови. Тут подається негативна авторська характеристика часопису «Русское обозрение», «звісного з свого московсько-централістичного і клерикально-консервативного напрямку, в котрому ще так недавно була надрукована ганебна стаття П. Куліша «Пани і козаки до Богдана Хмельницького, – в сьомій книжці за липень цього року поміщені споминки якогось старенького сімдесятилітнього дідка, бувшого колись професором університету, – д. Палімпсестова про нашого славного історика і патріота Миколу Костомарова, з котрим авторові споминок довелось спізнатися особисто, жити з ним три роки за часів заслання його в Саратов і підтримувати зносини через ціле життя» [7, с. 539]. Обурення у Вороного викликав і П. Куліш, який дегероїзував козаків, і д. Палімпсестов, у статті якого було «багато старечої хвастовливої балаканини, релігійно-моральних і повчаючих сентенцій до сучасної молоді, а також омільних поглядів і суперечностей собі самому» [7, с. 539]. Про Палімпсестова короткі відомості зустрічаємо у розвідці доктора с.-г.н., проф., чл.-кор. НААН Вергунова В. А. Автор вказаного нарису повідомляє, що І. У. Палімпсестов – «вчений, краєзнавець, письменник та фундатор вітчизняної сільськогосподарської бібліографії» [3]. У публікації вказано, що І. У. Палімпсестов «надрукував у Москві мемуари «Мої спогади» (1879), де подав короткі нариси про відомих одеських діячів, зокрема М. Воронцова, О. Строганова, О. Льовшина, М. Толстого. Не менший інтерес для істориків становлять й інші його статті на ниві мемуаристики, присвячені М. Чернишевському, М. Костомарову, архієпископу Херсонському та Таврійському Інокентію...» [3]. Вістря своєї критики Вороний спрямував як проти дегероїзації козаків, яка звучить у П. Куліша, так і проти звинувачення М. Костомарова в українофільстві, якого припустився Палімпсестов. А далі письменник вимагає від тих, хто пише спогади про видатних людей, не перекручувати факти, не принижувати їхньої гідності, не намагатися відноситися до них зверхньо, вивищуючи перш за все себе.

Обурила М. Вороного розповідь Палімпсестова про останній візит до славетного історика, який вже був тяжко хворий. Він переконував М. І. Костомарова покинути роботу над історією через поганий стан здоров'я. Виснажливу наукову роботу Миколи Івановича Палімпсестов порівняв із самовбивством, через яке, мовляв він не прийде до царства Божого. Ці спогади М. Вороний поціновує наступним чином: «Велика шкода, що такі споминки пишуться іноді людьми, котрі, не будучи самі широко розвинені, не можуть ні зрозуміти як слід, ні вияснити деяких фактів в їх правдивім світлі і значенні» [7, с. 543]. Тим більше, що автор цих «споминок» наголошує на тому, що він був близькою людиною для Миколи Івановича, був з ним у листуванні, наводячи як приклад чотири листи видатного історика. М. Вороний розвінчує твердження про близькі відносини цих людей. Це було звичайнісіньке листування ввічливості і не більше. У цій статті перед нами постає М. Вороний як яскравий полеміст, який на перше місце висуває достовірність у зображенні тих чи інших подій, особливо тих славетних людей, які по-справжньому вболівають за долю України.

У нарисі «З півночі. Твори Павла Граба» Микола Вороний постає не просто критиком, а всебічно обдарованою людиною: «Нам і раніш доводилось читати (і в часописах і в окремим виданні «Пролісок») пісні-ридання цього страдника-поета, і вони завжди вражали нас своєю непідробленою щирістю, художньою формою і чесним, суто громадянським напрямком...» [6, с. 544]. Отже, громадянська позиція є одним із головних критеріїв для М. Вороного. Письменник не стоїть осторонь і від суто літературного аналізу віршів П. Грабовського, наголошуючи на естетичному боці творів: «...кожен читач з наведених зразків сам переконається в їх красі і гармонійності...» [6, с. 544]. «Краса» – це кредо поета, яке пронизує творчість М. Вороного і як поета, і як публіциста. Звичайно, Вороний-критик не оминає і деяку «не виробленість його [П. Г.] стихотворів; на всіх них лежить відпечаток якоїсь хапливості, незакінченості, наслідком чого являються небажані в нашій мові москалізми, а часом перекручені або навіть і зовсім ковані слова, там, де при більшій увазі можна б, здавалось, без них обійтись» [6, с. 546]. М. Вороний звертає увагу на переклади Грабовським творів з інших літератур (понад 20 прізвищ). Цікавою є порада Вороного-видавця: «...уважаючи на таку малу ціну і внутрішню коштовність її (книги П. Грабовського), ми радимо взагалі всім, надто ж нашим братам, закордонним українцям, набувати її як в найбільшій числі» [6, с. 546].

У часописі «Жите і слово», який видавався І. Я. Франком, Микола Вороний у 1896–1897 роках вів рубрику «Вісті з Росії». Одноіменна стаття була вперше надрукована ним у цьому журналі у 1896 році. Як вказує у примітках Тамара Гундорова, «дана стаття становить огляд суспільно-політичних процесів, пов'язаних з появою в Росії марксизму, активізацією політичної самосвідомості в середовищі робітників і студентської молоді» [11, с. 676]. У цій статті М. Вороний постає як глибокий, вдумливий аналітик і гострий, пристрасний публіцист. Речення за обсягом розлогі, наповнені величезною кількістю інформації, що спонукає читача до роздумів. Дуже сучасно звучить характеристика «державних мужів»: «...деякі з них в своїм ненадлимі запалі до грошей і грабунку зайшли так далеко, що нарешті й безглузда російська Немезида мусила наложити на них свою карну руку... Тим не менше згубна діяльність цієї знаменитої плеяди мужів державних не пройшла марно; зруйнована упень фінансово Росія мусила йти по жєбри до інших держав, принижатись, просити позичок, а нижчим верствам суспільності, так званому податному соловію, годі було й марити про якусь полегшу» [4, с. 547]. У статті автор подає аналіз не лише політичного й економічного життя тогочасної держави, а й торкається питань культурного життя, розвитку літератури: «...жодна жива думка не зворушила приголомшену громаду,

доказом чого служить сама література, що на той час не дала й одного оригінального, визначного таланту, а спромоглась хіба на те, щоб народити нужденну каліку – декадентизм» [4, с. 548]. Із прикрістю М. Вороний зазначає, що між українськими громадами в Росії немає згоди, вони не можуть скласти єдиної програми дій: «І тут на сцену часто виступають лайки і суперечки часом особистого характеру. В однім великім місті нам, напр., звісні цілих п'ять коли вже не партій, то принаймні громад, і всі вони гризуться між собою «за масляні вишкварки», бо на пункті боротьби за національну і політичну волю вони б ревно погодились» [4, с. 550]. Як справжнього сподвижника просвіти, письменника хвилює і питання розповсюдження книг як серед російського, так і українського населення у Росії, про цензурні утиски, яких зазнають у Росії всі видання з України. Приділяється увага й організації активного студентського руху, позитивно поціновується факт приєднання робітників до студентської демонстрації на Ваганьківському кладовищі у Москві. У цій статті М. Вороний не оминає увагою і події культурного життя українців у Росії – 25-літній ювілей «батька української сцени» Марка Кропивницького в Одесі та 40-річний ювілей українського письменника Данила Мордовця у Петербурзі, закидаючи українській громаді, що для Марка Кропивницького вона могла б зробити більше і «...і зложити якнайбільшу подяку цьому талановитому і невтомному робітникові для національної ідеї на тернистім театральнім шляху» [4, с. 565].

Приводом для написання статті про П. Куліша послужила трагічна дата – день смерті «найстарішого ветерана нашого письменства» (М. Н., Т. Н.) Пантелеймона Олександровича Куліша. Висловлюючи смуток з цієї гіркої втрати, публіцист здійснює глибокий аналіз діяльності П. Куліша і на ниві просвітницької роботи, і на ниві літературній. Оскільки за життя П. Куліша про нього йшла слава як про людину, зіткану з протиріч, М. Вороний намагається подивитися на його творчу діяльність з іншого боку «Куліш був великим чоловіком, яко такий він звертав на себе більшу увагу і тому-то його навіть найдрібніші особисті вади западали нам в око скоріш, ніж вади людей звичайних» [10, с. 566]. Заради об'єктивності критик зазначає: «...тепер тяжко знайти такого другого чоловіка, що рівнозначно заподіяв би Україні і стільки добра і стільки шкоди, як Куліш» [10, с. 567]. Але, зазначає публіцист, «...які б не були його провини, заслуги його певно перевищать їх! ... піднесу тут тільки ту надзвичайну плідність, з одного боку, і ту різноманітність його діяльність, з другого... Справді, творчість Куліша обіймала щось сім, коли не більше, галузей літературних, а власне: епічну, ліричну, драматичну, белетристичну, історичну, етнографічну і педагогічну, при всьому тому він ще визначився jako перекладник Шекспіра, Шіллера і інших світових поетів, а також і Св[ятого] письма» [10, с. 567]. Стаття-некролог, надрукована у «Зорі» 1897 року, під пером М. Вороного перетворилася у глибокий аналіз творчості П. Куліша.

Пам'яті Комарова Михайла Федоровича, українського бібліографа, письменника і критика, присвячена невелика розвідка М. Вороного. Автор некролога відзначив вагомий внесок у створення популярних природничих видань для народу, створення бібліографічних покажчиків, але найбільш вагомим здобутком М. Комарова, на думку Вороного, є українсько-російський словник у 4-х томах, створений у 1904 році з нагоди ювілею М. І. Лисенка покажчик музичної та літературної діяльності композитора та видана у 1906 році книгу «Українська драматургія». А пізніше (1906–1912) М. Комаров видав «Додаток» до неї. М. Вороний наголошує на тому, що Комаров уклав збірку віршів «Вінок Шевченкові», активно працював в українській «Старій громаді», «Просвіті» та охоче ділився досвідом зі молоддю, яка до нього завжди горнулася.

У нарисі «Пам'яті В. Белінського», присвяченому столітньому ювілею від дня

народження російського критика М. Вороний стисло, але ємко простежує творчий шлях критика, його глибоку обізнаність як із західноєвропейською, так і з вітчизняною філософією, захищає його від звинувачень у «мракобіссі». Значення теорії літературної критики, розробленої В. Белінським, Вороний підтверджує словами професора С. Венгерова, який називає його критику «осередком російської думки свого часу, енциклопедією російського розуму і чуття» [9, с. 574].

У невеликій статті «Михайло Грушевський. Історія України» йдеться про велике значення монументального видання з історії України, яке здійснив М. Грушевський. Ця розвідка була надрукована вперше в газеті Рада у 1911 році. Її автор відзначає високохудожню вартість видання, хороші ілюстрації до книги, вдалу композицію, чудовий виклад книги, «... який при всій своїй солідній науковості є разом з тим і популярно-зрозумілий, місцями просто художній» [8, с. 573].

Підбиваючи підсумки роздумів про М. Вороного-публіциста, слід зазначити, що в публіцистичній діяльності письменника проявився його творчий таланти у побудові статей, у пошуках величезної кількості матеріалів, метою яких була просвітницька місія митця. Так як він сказав про Грушевського, що наукові твори у історика «майже художні», так і про самого М. Вороного можна сказати, що його публіцистичні розвідки можна вважати енциклопедичними за насиченістю в них фактичного матеріалу та високохудожніми за побудовою і блискучою, образною мовою. Виходячи зі свого кредо про Красу, М. Вороний і в публіцистиці завжди звертав увагу на художній бік творів письменників, у першу чергу звертав увагу на те, яку користь у освіті українського народу принесе той чи інший твір. Роздуми про творчість Миколи Вороного, про його естетичні уподобання привели відому дослідницю Ларису Левчук до висновку, що «естетичні погляди М. Вороного... мають самоцінне значення, і за сутністю висунутих проблем наближені до сучасного розуміння естетичної науки» [16, с. 112]. Погоджуємося з думкою дослідниці, що, незважаючи на певну кількість досліджень щодо творчої спадщини митця, «чимало питань стосовно багатоаспектної, творчо-пошукової діяльності М. Вороного ... залишаються невисвітленими» [16, с. 114].

Список використаної літератури

1. Вервес Г. Д. Микола Вороний / Г. Д. Вервес // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Наук. думка, 1996. – С. 5–30 ; Verves H. D. Mykola Voronyi / H. D. Verves // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 5–30

2. Вервес Г. Д. Поет повертається на батьківщину / Г. Д. Вервес // Вороний М. Твори / М. Вороний. – Київ : Дніпро, 1989. – С. 5–22 ; Verves H. D. Poet povertaietsia na batkivshchynu / H. D. Verves // Voronyi M. Tvory / M. Voronyi. – Kyiv : Dnipro, 1989. – S. 5–22.

3. Вергунов В. А. І. У. Палімпсестов (1818–1901) – вчений, краєзнавець, письменник та фундатор вітчизняної сільськогосподарської бібліографії [Електронний ресурс] / В. А. Вергунов. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/28_NPM_2013/Istoria/3_145609.doc.htm ; Verhunov V. A. I. U. Palimpsestov (1818–1901) – vchenyi, kraieznavets, pysmennyk ta fundator vitchyznianoï silskohospodarskoï bibliohrafii [Elektronnyi resurs] / V. A. Verhunov. – Rezhym dostupu : http://www.rusnauka.com/28_NPM_2013/Istoria/3_145609.doc.htm

4. Вороний М. К. Вісті з Росії // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Наук. думка, 1996. – С. 546–565 ; Voronyi M. K. Visti z Rosii // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady.

Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 546–565.

5. Вороний М. К. Данило Таячкевич // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Nauk. dumka, 1996. – С. 537–539 ; Voronyi M. K. Danylo Taniachkevych // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 537–539.

6. Вороний М. К. З півночі. Твори Павла Граба // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Nauk. dumka, 1996. – С. 544–546 ; Voronyi M. K. Z pivnochi. Tvory Pavla Hraba // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 544–546.

7. Вороний М. К. З споминок про М. Костомарова // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Nauk. dumka, 1996. – С. 539–544 ; Voronyi M. K. Z spomynok pro M. Kostomarova // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 539–544.

8. Вороний М. К. Михайло Грушевський. Історія України // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Nauk. dumka, 1996. – С. 572–573 ; Voronyi M. K. Mykhailo Hrushevskiyi. Istoriiia Ukrainy // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 572–573.

9. Вороний М. К. Пам'яті В. Белінського // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Nauk. dumka, 1996. – С. 573–575 ; Voronyi M. K. Pamiati V. Bielinskoho // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 573–575.

10. Вороний М. К. Пантелеймон Куліш // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Nauk. dumka, 1996. – С. 566–572 ; Voronyi M. K. Panteleimon Kulish // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 566–572.

11. Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Nauk. dumka, 1996. – 704 с. ; Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – 704 s.

12. Вороний М. К. Політичний хамелеон // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Nauk. dumka, 1996. – С. 575–580 ; Voronyi M. K. Politychnyi khameleon // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 575–580.

13. Вороний М. К. «Український альманах» // Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. К. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. – Київ : Nauk. dumka, 1996. – С. 472 ; Voronyi M. K. «Ukrainskiy almanah» // Voronyi M. K. Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka / M. K. Voronyi; uporiad. i prymit. T. I. Hundorovoi. – Kyiv : Nauk. dumka, 1996. – S. 472.

14. Дунай П. Українська література кінця ХІХ – початку ХХ ст. / П. Дунай // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – № 3. – С. 105–114 ; Dunai P. Ukrainska literatura kintsia XIX – pochatku XX st.

/ P. Dunai // Ukrainska mova y literatura v serednikh shkolakh, himnaziiah, litseiakh ta kolehiumakh. – 2000. – № 3. – S. 105–114.

15. Єфремов С. О. Історія українського письменства / С. О. Єфремов. – Київ : Феміна, 1995. – 608 с. ; Yefremov S. O. Istoriiia ukrainskoho pysmenstva / S. O. Yefremov. – Kyiv : Femina, 1995. – 608 s.

16. Левчук Л. Українська естетика: традиції та сучасний стан : моногр. / Л. Левчук. – Черкаси : МАКЛАУТ, 2011. – 340 с. ; Levchuk L. Ukrainska estetyka: tradytsii ta suchasnyi stan : monohr. / L. Levchuk. – Cherkasy : MAKLAUT, 2011. – 340 s.

17. Нікольченко М. В. Творчість В'ячеслава Потапенка (еволюція проблематики і поетики) : дис. ... канд. філол. наук. : спец. 10.01.01 / Марія Владиславівна Нікольченко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2008. – 199 с. ; Nikolchenko M. V. Tvorchist Viacheslava Potapenka (evoliutsiia problematyky i poetyky) :dys. ... kand. filol. nauk. : spets. 10.01.01 / Mariia Vladyslavivna Nikolchenko; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. — Kyiv, 2008. – 199 s.

18. Павличко С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі : моногр. / С. Д. Павличко. – Київ : Либідь, 1997. – 360 с. ; Pavlychko S. D. Dyskurs modernizmu v ukrainskii literaturi : monohr. / S. D. Pavlychko. – Kyiv : Lybid, 1997. – 360 s.

19. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – Київ : АртЕк, 1998. – 727 с. ; Popovych M. V. Narys istorii kultury Ukrainy / M. V. Popovych. – Kyiv : ArtEk, 1998. – 727 s.

20. Танянкевич, Данило Іванович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Танячкевич_Данило_Іванович . – Назва з екрана.; Tanyachkevych, Danylo Ivanovych [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://uk.wikipedia.org/wiki/Tanyachkevich_Danylo_Ivanovich. – Nazva z ekrana.

21. Яценко Т. Творчість Миколи Вороного – перша декларація ідей і форм українського символізму / Т. Яценко // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 5. – С. 22–27 ; Yatsenko T. Tvorchist Mykoly Voronoho – persha deklaratsiia idei i form ukrainskoho symvolizmu / T. Yatsenko // Ukrainska mova i literatura v shkoli. – 2005. – № 5. – S. 22–27.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2017

М. Nikolchenko, Т. Nikolchenko

VISITING VISION OF THE PUBLICISM OF MYKOLY VORONY

Transitional periods of national culture development of the arts have always been of considerable interest to researchers. It is a historical turning point that brings a great number of arts conceptions created by previous and modern generations to the point of intersection. These conceptions are characterized by interaction and transformation. The Ukrainian literary writing history (from the end of the 19th to the beginning of the 20th century) is typified by the processes mentioned above. The borderline between the two centuries brought with it a large number of significal changes in various domains – from scientific knowledge to collective behaviour (i.e. religious activities, art perception, the new mentality). An acute spiritual crisis of French and German romanticism gave rise to the mentality of the end of the past century based on the emphasized individualism, cosmopolitanism, refined and recherché forms and aristocratic disdain for the everyday world. This also concerns other European countries, yet not in large measure. A new style – modernism – came into being (LL modernus – just now). Modernism is a distinctive attempt to

combine Western and Eastern art traditions of the antique and the Middle Ages period, classicism and the Middle Ages period, classicism and romanticism.

The Ukrainian literature of the analysed period (i.e. the end of the 19th and the beginning of the 20th century) developed under extreme oppression and prohibition on the native language. It was the literary writing of territorially and politically separate nation. Anyway new trends and images, central themes came into being. Interaction between genres, literary styles changed considerably the national literary background which found expression in equal status of realism and symbolism, naturalism and neo-romanticism, expressionism and impressionism. New names of young and creative writers appeared at the time: V. Vinnichenko, Lesya Ukrainka, Olga Kobylians'ka, M. Kots'yubinsky, Oleksandr Oles', S. Cherkashenko, O. Plushch, G. Khotkevich, V. Stefanik, Marko Cheremshyna, M. Khvylioviy, M. Vorony and others. This shows progressive entry of Ukrainian literature into European culture context.

Ukrainian masters of literature following European literary tradition took an active part in public activities, worked out individual literary devices trying to understand very complicated inward life, psychology and morals that transform into multiplicity of genres and styles in literature of the analysed period. The borderline between the 19th and the 20th centuries is marked by search of new criteria for life description, writers' attempts to understand philosophy of life. The writers also stressed the need for civil enthusiasm and inspiration which should run through the entire literary writing.

Among the writers of the analysed period M. Vorony plays a particular role. M. Vorony is a complex, contradictive and many-sided personality in the history of Ukrainian literary writing of the beginning of the 20th century.

This paper defines the role of M. Vorony in cultural development of Ukraine at the beginning of the 20th century. M. Vorony was not only a talented poet, he was also a literary critic, an author of anthologies, an essayist, an actor, a theatrical producer and critic, a translator from foreign languages into Ukrainian.

Works of M. Vorony were studied both at the beginning of the 20th century. The articles about M. Vorony and his works were published in the following journals: 'Literaturno-naukovy visnyk', 'Khyhar', 'Chervony Shlyakh'. Deep researches were made by G. Verves, O. Bilets'ky, Tamara Hundorova, Solomiya Pavlichko at the end of the 20th century. The portrayal of M. Vorony presupposes reappraisal of Ukrainian literature rebirth at the end of the 19th and at beginning of the 20th century. It developed under the influence of various West European trends. Modernism enriched Ukrainian literature in many ways, introduced new content to it, appreciably renewed the form of realization of the writer's intention. Ukrainian national literature of the beginning of the 20th century developed in tune with West-European literature. Modernism a distinctive phenomenon in world literature.

Many critics have examined M. Vorony poetic work. Yet his essays heritage is still out of focus. G. Verves pointed out that the essays written by M. Vorony are characterized by profundity and thoughtfulness. These are almost the only words referred to M. Vorony essays heritage.

The paper analyses M. Vorony essays such as 'Danylo Tanyachkevich', 'Extracts of Memoir of M. Kostomarov', 'From the Worth. Pavel Hrab Works', 'News From Russia', 'Pantheleimon Kulish', 'Mychailo Hrushevsky. History of Ukraine', 'In Memory of V. Belinsky', 'Mychailo Komarov'.

M. Vorony turned his thoughts to these unsurpassed personalities in Ukrainian culture, it was aimed to bring fresh knowledge to the readership, and that's what results from his mission to enlighten the Ukrainian people. M. Vorony examined the consummate mastery of the authors mentioned above and asserted their talent and magnificence of their works which

were the main motive of M. Vorony essays.

M. Vorony's Beauty Creed always made him pay attention to the literary features of writing. The most important factor in literary writing for M. Vorony was its benefit to the Ukrainian people education. Larisa Levchuk in her research of M. Vorony works came to conclusion that M. Vorony's aesthetic problems studied by M. Vorony are close to understanding of modern aesthetics. L. Levchuk claimed that in spite of a certain number of studies which deal with the master's heritage there is a certain number of many-sided aspects of M. Vorony creative and research work which still remain unexplored.

The autor points out that M. Vorony as an essayist showed himself to be a talented writer who had an encyclopedic knowledge.

M. Vorony's masterful works on literary and theatrical criticism are to be analysed in the next paper.

Key words: *Ukrainian literary, Mukola Vorony's, poet, essayist, literary critic, polemist, translator, enlightener.*

УДК 656/8(477)"9/13"(045)

С. Є. Орехова, Ю. М. Нікольченко

ПОШТОВІ ІНСТИТУЦІЇ КИЇВСЬКОЇ РУСІ В ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ПАРАДИГМІ

У статті розглянуто діяльність поштових інституцій у Київській Русі. Надано характеристику джерельної бази дослідження, яку складають давньоруські літописи і корпус берестяних грамот та історіографія проблеми. В історичній ретроспективі досліджено процес становлення, особливості розвитку та функціонування пошти як невід'ємної частини державного адміністративного апарату в Київській Русі.

Визначено роль поштових інституцій як важливого елемента державної, господарської та соціально-культурної політики Великого київського князя та володарів удільних князівств у X–першій половині XIV ст.

Ключові слова: *Київська Русь, Іпатський літописний звід, поштові інституції, система повозів, служба військового оповіщення, пергамент, берестяні грамоти, листи на бересті, писало (стилос), автор, адресат, гонець, гоньба, повоз, яма, ямська гоньба, комунікативна ситуація.*

Серед комунікаційних засобів доставки повідомлень поштовий зв'язок є найдавнішим. Протягом століть поштова служба, зокрема в Україні, пройшла тривалим шляхом свого розвитку – від часів «послань» князів, «ямської гоньби», земської пошти до сучасної поштової мережі. Пошта є важливою та невід'ємною складовою державності, оскільки використовує у своїй діяльності елементи з символікою влади, у такий спосіб відображаючи державну та національну приналежність. Стан її розвитку засвідчує рівень цивілізованості того чи іншого суспільства.

Поштова діяльність сприяє не лише поширенню різноманітної інформації, але й налагодженню шляхів сполучення, зародження та зростання соціальної інфраструктури, культури спілкування.

Складність поштової діяльності як соціально-економічної системи, її зовнішнє оточення, умови життєдіяльності, динамізм процесів та інші фактори вимагають постійного нарощування й інтегрування зусиль для забезпечення